

Het portretrecht op de stem van een onbekende stemacteur

Citeersuggestie: L. Brouwer & M.R.A. Poulie, 'Het portretrecht op de stem van een onbekende stemacteur', *IE-Forum* nr. [11269](#).

Inleiding

Indien een portret is gemaakt zonder een daartoe strekkende opdracht van de geportretteerde, is op grond van artikel 21 Auteurswet openbaarmaking daarvan zonder diens toestemming niet geoorloofd voor zover een redelijk belang van de geportretteerde zich tegen openbaarmaking verzet. De door het portretrecht geboden bescherming is in beginsel slechts aan de orde wanneer iemands portret wordt gebruikt. Vereist is dat sprake is van een afbeelding van het portret c.q. de gelaatstreken van de betrokkene.¹ Het is niet zozeer van belang of het gelaat als zodanig wordt afgebeeld, maar of de betrokken persoon herkenbaar is afgebeeld.² Ook bij een slechts gedeeltelijk zichtbaar zijn van het gelaat kan toch van een portret worden gesproken, wanneer de betrokkene door een typerende lichaamshouding kan worden herkend. Het portretrecht ziet op een afbeelding van een persoon die zodanig is afgebeeld dat daaruit de identiteit van die persoon kan blijken.³ Van een redelijk belang in de zin van artikel 21 Auteurswet is sprake wanneer een persoon een zogeheten verzilverbare populariteit heeft en daarmee een commercieel belang heeft.⁴ En wanneer de populariteit van een geportretteerde, verworven in de uitoefening van een beroep, van dien aard is dat commerciële exploitatie daarvan mogelijk is.⁵

Rechtbank Amsterdam 18 januari 2012, HA ZA 11-1621, IEF [10800](#) (Beck tegen TomTom)

Beck is stemacteur en heeft herhaaldelijk werkzaamheden verricht bestaande uit het maken van stemopnamen. Op verzoek van M. heeft hij

ongeveer 60 woorden en korte zinsneden in de Franse taal ingesproken. Deze stemopname heeft M. doen toekomen aan TomTom in het kader van een opdracht van TomTom aan M. om het lijstje in diverse talen, waaronder de Franse, te laten inspreken. TomTom heeft de stemopname gebruikt in een computerprogramma waarmee routeaanwijzingen worden samengesteld, welke zijn opgenomen in haar navigatiesystemen.

Naar het oordeel van de rechtbank kwalificeerde de lijst met woorden en zinsneden in de Franse taal niet als een 'werk' in de zin van de Auteurswet en is de stemacteur geen uitvoerend kunstenaar in de zin van art. 1 onder a Wet Naburige Rechten (WNR). Het portretrecht ziet op een afbeelding van een persoon, zodanig dat daaruit de identiteit van die persoon kan blijken. Echter, een stemopname valt niet onder het bereik van artikel 21 Auteurswet. Een beroep op ongerechtvaardigde verrijking, omdat Beck zou zijn verarmd doordat hij voor elk gebruik van zijn stem een redelijke licentievergoeding had kunnen bedingen, werd afgewezen.

Portretrecht

Beck betoogde een zeer ruime definitie van het begrip portret ex artikel 21 Auteurswet en stelde dat ook een opname van zijn stem daaronder valt. Hij wees erop dat zijn stem is te horen op de navigatiesystemen van TomTom en ook uit het laten horen van een stem de identiteit van de persoon kan blijken. Hij beriep zich op het recht zich te verzetten tegen het gebruik van zijn stem zonder zijn toestemming en stelde dat hij daarbij een redelijk commercieel belang en een redelijk privacybelang heeft.

Volgens de rechtbank Amsterdam ziet het portretrecht op een afbeelding van een persoon zodanig dat daaruit de identiteit van die persoon kan blijken. De enkele omstandigheid dat de stem van

¹ HR 16 januari 1970, *NJ* 1970/220 (Ja Zuster, Nee Zuster)

² HR 30 oktober 1987, *NJ* 1988/277 (Naturisten-arrest)

³ HR 2 mei 2003, *IEPT* (Breekijzer)

⁴ Gerechtshof 's-Gravenhage 13 april 1960, *IEPT*19600413 (Teddy Scholten)

⁵ HR 19 januari 1979, *IEPT* ('t Schaep met de Vijf Pooten)

Beck informatie geeft op grond waarvan zijn identiteit eventueel kan worden vastgesteld, is onvoldoende om te oordelen dat de stemopname valt onder het bereik van het portretrecht in de zin van artikel 21 Auteurswet. Niet was in geschil dat de stem van Beck als zodanig niet bij het publiek bekend is. Daarmee viel niet in te zien dat de stemopname onder het bereik van het portretrecht valt.

Hoe valt deze uitspraak te rijmen met de bestaande jurisprudentie?

In de zaak Staat der Nederlanden tegen Monsterboard is de *kenmerkende stem* van de Koningin succesvol tegengeworpen. H.M. Koningin Beatrix had geen toestemming verleend voor het gebruik van haar stem of hoogstpersoonlijke stemkenmerken, dictie, alsmede voor vermelding van haar naam en functie aan de desbetreffende radiocommercial. Als argument voerde zij aan dat de commercial inbreuk maakte op haar persoonlijke levenssfeer zijnde het *staatshoofd*.⁶

In de zaak (onbekende) rechtenstudente tegen GeenStijl is op basis van het portretrecht de vordering (mede) toegewezen. Ondanks het op het gezicht van de eiseres aangebrachte balkje, bleef zij immers herkenbaar aan haar *stem* en haar lichaamshouding. In beide op internet geplaatste versies van de in het geding zijnde filmpjes was eiseres herkenbaar in beeld gebracht, zodat de beelden van haar aangemerkt kunnen worden als een 'portret' in de zin van artikel 21 Auteurswet. Ondanks dat zij geen bekende persoonlijkheid was en geen publieke functie vervulde, was er wel degelijk sprake van een *ernstige aantasting van de persoonlijke levenssfeer* van eiseres.⁷

In de zaak De Rooij tegen Hollandse Hoogte B.V. (Joggende moeder) is de portretrechtelijke vordering afgewezen. Door publicatie en exploitatie van de, zonder haar toestemming gemaakte foto, is geen inbreuk gemaakt op het portretrecht van eiseres. Het is onvermijdelijk dat foto's van toevallige passanten worden gepubliceerd. De foto in het geding was

neutraal en had op geen enkele wijze een compromitterend of diskwalificerend effect. Daarnaast had de foto niet de strekking tot aanbeveling van enig product of dienst. Er was dus geen sprake van een dusdanig ernstige inbreuk op het recht op eerbiediging van haar persoonlijke levenssfeer dat het belang van informatievoorziening daarvoor moest wijken.⁸

Er is dus een bepaalde bescherming aangenomen voor (on)bekende beeld- en stemportretten (rechtenstudente tegen Geenstijl en Staat der Nederlanden tegen Monsterboard). Wellicht had dit ook - hoewel de vordering beperkt was tot een hogere (redelijke) vergoeding - kunnen worden toegepast op stembereik van de Franse TomTom-stem?

In de zaak Beck tegen TomTom ging het om een onbekende stem van een persoon die geen publieke functie vervulde. Er was dus geen sprake van een verzilverbare populariteit van de stemacteur, welke een commercieel belang had kunnen meebrengen. In de zaak staat der Nederlanden tegen Monsterboard was het juist van belang dat de persoon in kwestie een publieke functie vervulde en dus bekend was. In de zaak rechtenstudente tegen Geenstijl ging het, net als in de TomTom-zaak om een onbekende persoonlijkheid die eveneens geen publieke functie vervulde. Toch werd hier wel een inbreuk op het portretrecht aangenomen. Het portretrecht ziet op een afbeelding van een persoon die zodanig is dat daaruit de identiteit van die persoon kan blijken.

In de zaak rechtenstudente tegen Geenstijl ging het om twee filmpjes (beeld en geluid) die gemaakt waren zonder de toestemming van eiseres. In beide filmpjes was eiseres herkenbaar in beeld gebracht, zodat de beelden van haar aangemerkt konden worden als een 'portret' in de zin van artikel 21 Auteurswet. Dat was ook het geval bij het tweede filmpje waarin op het gezicht van de onbekende eiseres een balkje was aangebracht, de onbekende eiseres bleef immers herkenbaar aan haar stem en haar lichaamshouding. Tevens was het filmpje zodanig *gênant* en beschamend dat het een ernstige aantasting van de persoonlijke levenssfeer met zich meebracht. In de

⁶ President Rechtbank Amsterdam 7 juli 2000, *LJN* [AA6482](#) (Staat der Nederlanden/Monsterboard)

⁷ V.zr. Rechtbank Amsterdam 11 september 2009, *LJN* [BK1859](#), *IEF* [8217](#) (Rechtenstudente/GS Media)

⁸ Hof Amsterdam 27 januari 2009, *IEF* [7520](#) (De Rooij/Hollandse Hoogte B.V.; ook: Joggende moeder)

zaak Beck tegen TomTom had Beck toestemming gegeven om een opname van zijn stem (slechts geluid en geen beeld) te maken, hiervoor heeft hij tevens een vergoeding van € 450 ontvangen. De enkele omstandigheid dat de stem van Beck informatie geeft op grond waarvan zijn identiteit eventueel kan worden vastgesteld, was volgens de rechtbank onvoldoende om te oordelen dat de stemopname valt onder het bereik van het portretrecht in de zin van artikel 21 Auteurswet. Daarnaast was er absoluut geen sprake van een aantasting van de persoonlijke levenssfeer.

Waarom is het doorgetrokken (stem)portret zoals aangenomen in de zaak (onbekende) rechtenstudente tegen GeenStijl niet ook in de zaak Beck tegen TomTom aangenomen?

Het belangrijkste argument hiervoor ligt waarschijnlijk in het feit dat in de zaak van de rechtenstudente tegen GeenStijl tevens andere omstandigheden een rol speelden. Ondanks het op het gezicht van (onbekende) eiseres aangebrachte balkje, bleef haar stem en haar lichaamshouding gewoon herkenbaar. In de zaak TomTom ging het alleen om een stemopname van een onbekende stemacteur en achtte de rechtbank hem waarschijnlijk niet genoeg herkenbaar.

Uit voorgaande jurisprudentie blijkt dat het portretrecht in beginsel alleen ziet op een afbeelding van een persoon waaruit de identiteit van die persoon kan blijken. Naar ons idee kan deze materie best doorgetrokken worden naar de stem van een persoon. Blijkt uit de stem van een persoon eveneens zijn identiteit, of deze nou bekend of onbekend is, dan zou er sprake moeten kunnen zijn van een bepaalde mate van portretrechtelijke bescherming. Nu bij een slechts gedeeltelijk zichtbaar zijn van het gelaat ook van een portret kan worden gesproken, omdat de betrokkene door een typerende lichaamshouding herkend kan worden, is er veel voor te zeggen dat iemand ook kan worden herkend door de hoogpersoonlijke kenmerken van zijn of haar stem. Hierdoor zou er wel sprake moeten kunnen zijn van portretrecht op een stemopname. De vraag of – en in welke mate – dit portretrecht vervolgens ook portretrechtelijke bescherming geniet is een volgende stap. Bij die beoordeling speelt wel degelijk een rol of er sprake is van een redelijk ofwel een commercieel

belang en dus of de persoon in kwestie bekend of onbekend is.